

ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΔΙΟΝΩΝ

Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

[Ήθη, έθιμα, προλήψεις, διδιδαιμονία]

Οι εορτές των Χριστουγέννων και των Θεοφανείων δεν εορτάζοντο ανέκαθεν από τον καιρό που παρουσιάστηκε ο Χριστιανισμός. Πολλές χριστιανικές γενιές έπεσαν χωρίς να εορτάζουν τις μεγάλες αυτές εορτές, που ο σημερινός Χριστιανισμός με τόση κατανύξη τις πανηγυρίζει. Τα Χριστούγεννα αρχαιαννά εορτάζονται από τα μέσα του τετάρτου αιώνα. Ο λόγος, για τον οποίον η εορτή ωρίσθη την 25 Δεκεμβρίου δεν είναι εξακριβωμένος. Υπάρχει μία παλαιά γνώμη, κατά την οποίαν η 25 Δεκεμβρίου είναι η ημέρα της Γεννήσεως του Χριστού, ως εξηκριβώθη από έρευνας που έγιναν στα Αρχαία της Ρώμης. Άλλοι πάλιν υποστηρίζουν την γνώμη ότι τα Χριστούγεννα ωρίσθησαν την 25 Δεκεμβρίου εξ αντιδράσεως προς την υπό την έθνικων πανηγυριζομένην κατά την ημέραν έκλεινην εορτήν του άητητού Ήλιου.

Με τον εορτασμό των μεγάλων αυτών εορτών του Χριστιανισμού είναι συνδεδεμένα διάφορα έθιμα και δεσποδαίμονες, οι οποίες έχουν την προέλευσή τους από τις παλαιές, ειδωλολατρικές εορτές των Βρουμάλων, των Καλανδών της πρώτης Ιανουαρίου και των Φώτων, των οποίων ο εορτασμός συνέπιπτε με τας ημέρας των χριστιανικών αυτών εορτών.

Εις τας εορτάς των Βρουμάλων διατηροῦντο μερικά έθιμα από τας αρχαίας διονυσιακάς εορτάς, δηλαδή γίνοντοσαν μεταμφίσεις, κωμικαί όρχησεις, κ' άτραγουδοῦντο άγοραία άσματα. Φοίνεται δέ ότι τα ειδωλολατρικά αυτά έθιμα είχαν εισχωρήσει και εις αυτά τα άδρια των εκκλησιών και παρ' όλους τους άφορισμούς των κατά καιρούς πατριαρχών και αυτοκρατόρων, κατέστη αδύνατον ή άποβολή των.

Σχετικόν έθιμον είναι ότι, σε περασμένους αιώνες στην Αγγλία, ο βασιλεύς και οι κληρικοί προηγούντο παιδιών και πληθού συνοδείας προσωποειδοφώνων, οι όποιοι έψαλλον άσματα σχετικά με την γεννήσι.

Τό έθιμον αυτό της μεταμφίσεως σώζεται άκόμη εις πολλά μέρη της Θεσσαλίας, της Μακεδονίας, της Θράκης και της Κρήτης, με την διαφορά ότι γίνεται κατά την πρώτην του έτους. Σε μερικά βίωας περιοχές επεκτείνεται καθ' όλην τήν διάστημα από των Χριστουγέννων μέχρι των Θεοφανείων. Έξαιρτα, στην Πορταριά του Πηλίου μεταμφιέζεται κανείς κατά τας νύκτας των εορτών σε άράπη, φορεί μία παλιά καπέτα, δένει κουνούνια στα ρούχα του και τριγυρίζει στους δρόμους με ένα φανάρι στα χέρια.

Στην περιφέρεια του Άλμιουδ της Θεσσαλίας πάλι, 20—25 νέοι και νέες κάνουν μία παρέα, εκ της οποίας μερικοί είναι μετημφιεσμένοι, οι δέ λοιποί τραγουδοῦν. Από τούς μετημφιεσμένους πέντε

για σάς !

(Ακούεται μία πνιγμένη φωνή και ό γδοῦπος ενός σώματος πού πέφτει. Είναι ό Ιερών. Μαντεύουν τό δράμα και τρέχουν στο πλάι του δωματίου. Ο Ιερών φιδιολίζει μερικά άσυνάρτητα λόγια. Ιερών εις τού ίατροῦ Πον'ις, ό όλοιο; και φθάνει άμείσως.

Ο ΓΙΑΤΡΟΣ (Αφού ξέβησε τό σῶμα, κοιτάζει την 'Οδέτη και τον Φλωρην με ταραξένω τρόπο). — Ίσως έμψιλούσατε, χωρίς να ξέρετε πώς είναι εδώ.

ΟΔΕΤΗ.— Ναί, μά αυτά που λέγαμε δεν μπορούσαν να τού δώσουν τό θάνατο... Έλεγα στον κύριο Χαρβέ πώς τον άγαπούσα, αλλά πώς ποτέ δεν θά γινόμεν δική του ενόσω ζούσε ό άνδρας μου... (Ο Πον'ις έτοιμάζεται να άπαντήση, αλλά θεωρεί πώς είναι περιττά αί εξηγήσεις και σιωπά).

ΟΔΕΤΗ.— Ουτόν. γιατί από τί επέθανε ;... Ο ΓΙΑΤΡΟΣ (Σκύβει και κοιτάζει τό νεκρό. Με όφως σοβαρό.) Συγκοπή της καρδιάς !... Μιδέλ Προδόν

πρόσωπα παριστάνουν «τη νύφη, τό γαμπρό, την πεθερά, τό γιατρό και τον άράπη». Έτσι καθώ; είναι πηγαίνουν στο σπίτι του παπά. Έκει οι μετημφιεσμένοι χορεύουν και παίζουν μία μικρή κωμωδία, στην οποίαν άπαιρτητως πρέπει να λιποθυμήση ή νύφη, ενώ οι λοιποί, χωρισμένοι σε δύο ήμυχόρια, τραγουδοῦν διάφορα άσματα, πρώτα για τον παπά κ' ύστερα για τα διάφορα μέλη της οικογενείας του. Απ' του παπά πηγαίνουν και στα άλλα σπίτια της πόλεως.

Όπως ξέρετε, σε όλας τας Έλληνικάς γώρας επικρατεί και ή δοξασία ότι κατά τό Δωδεκαήμερον, δηλαδή από της παραμονής των Χριστουγέννων μέχρι του άγιασμού των ύδατων, κατά την ημέραν των Θεοφανείων, συγχάζουν στα σπίτια οι Καλλικάντζαροι, μπαίνοντας « από την τρούπα της καμινάδας » ! Οι Καλλικάντζαροι, έτι Τουρκοκρατίας, στην Άθήνα και άλλου, λεγόνοσαν Κωλοβελόνδες και τό Δωδεκαήμερον έλέγετο του « Κωλοβελονίου ».

Οι Καλλικάντζαροι, κατά τη λαϊκή φαντασία, είναι «μανιόδεροι, με κόκκινα μάτια, με τρούγια ποδιά, με χέρια σαν τής μαϊμού; κ' έχουν όλο τους τό κορμί τριχοτό. Έρχονται τα Δωδεκάμερα και μπαίνουν στα σπίτια. Τους άρέσουν οι τηγανίτες και τ' Άϊβασιλειάτικα γλυκά. Τή γη μας, κατά τον μύθο, τή βαστάει από κάτω μία κολόνα που έχει άλλους τέσσερες στύλους καθέτας, που δουλεύουν οι Καλλικάντζαροι και πασχίζουν να κόψουν την κολόνα για να πέση ή γη. Όλο τό χρόνο δουλεύουν ως τα Χριστούγεννα, και λίγο να την κόψουν. Μά, αν έρθουν τα Χριστούγεννα, αφήνουν τή δουλειά, γιατί δέν μπορούν πιά να δουλέψουν κ' έρχονται εδώ στον άπάνω κόσμο. Τis δάδεκα αυτές μέρες ή κολόνα θέρπει πάλι, κ' άμα ξαναγούρουν οι Καλλικάντζαροι ξαναρχίζουν πάλι από την αρχή τό κόψιμο. Με τον άγασμό των Φώτων μαζεύονται οι Καλλικάντζαροι, φωνάζοντας ό ένας τ' άλλου :

Φύγετε να φύγουμε
κ' έφτασε ό Τρουλόπαπας
με την άγιαστοῦρα του
και με τή βρεχτοῦρα του !

Έτσι φεύγουν για να ξαναρθουν πάλι στα άλλα Χριστούγεννα. Σε πολλά μέρη ανάβονται φωτιές καθ' όλο τό διάστημα του Δωδεκαημέρου, κ' άλλου διατηροῦν έν αναμμένο διαλύδ στο τζάκι για να διαχούν τους Καλλικάντζαρους. Παρόμοιες δεσποδαίμονες περι έμφανίσεως υπερφυσικών και τερατοδών όντων κατά τό χρονικόν αυτό διάστημα υπάρχουν και σε πολλά μέρη της Εβρώπης.

Στή Γερμανία πιστεύετο ότι οι λυκάνθρωποι και τά διαμνηκά όντα κ' οι μάγισσες εμφανίζονται κατά τας ημέρας των Χριστουγέννων, όποτε οι άνθρωποι για να προσφυγώνται έπρεπε μετά τή δύσι του ήλιου να οικουροῦν, κλεινοντας πόρτες και παράθυρα.

Έπίσης πιστεύετο στην Άγγλία και στη Γερμανία ότι κατά τά μεσάνυχτα των Χριστουγέννων τά ζώα μιλούσαν και προσήχοντο. Εις την Κρεῦση της Γαλλίας ένόμιζαν ότι οι λύκοι τριγυροῦσαν στους δρόμους; τή νύκτα των Χριστουγέννων για να πιάσουν και να φάνε τούς σκύλους. Έπίσης; και στους Σκανδιναυικούς λαούς; παρόμοια έθιμα επικρατοῦν.

Ο σοφός καθηγητής; Νικόλαος Πολίτης; φρονει ότι ή συνήθεια των μετεμφίσεων κατά τας ημέρας των Χριστουγέννων άπαρείχε τό ένδοξιμον εις την φαντασίαν του λαού να πλάση τούς Καλλικάντζαρους.

Και ή άνταλλαγή κατά τας ήμερας; αυτιά; επισκέπων και δώρων είναι αρχαιότατον έθνικόν έθιμον.

Ο ιστορικός

